

Bálint Róbert

Mindennapi reménységünk: Isten

„Reggel pedig harmat hullott a táborra körös-körül. Amikor fölszikkadt a lehullott harmat, apró szemcsék borították a pusztát, mintha apró dara lett volna a földön. Amikor meglátták ezt Izrael fiai, azt kérdezték egymástól? »Mi ez?« Nem tudták ugyanis, hogy mi az. De Mózes megmondta nekik, hogy ez az a kenyér, amelyet az Úr adott nekik eledelül. Ezt parancsolja az Úr: »Szedjen belőle mindenki, amennyit meg tud enni, fejenként egy ómert vegyetek lélekszám szerint; annyit szedjete, ahányan egy sátorban vagytok!« Izrael fiai így cselekedtek, és szedett ki többet, ki kevesebbet. Amikor azután megmérték ómerrel, nem volt fölösleges annak, aki többet szedett, sem hiánya annak, aki kevesebbet szedett. Mindenki annyit szedett, amennyit meg tudott enni. Mózes azt mondta nekik, hogy senki se hagyjon belőle másnapra. De nem hallgattak Mózesre. Voltak, akik hagytak belőle másnapra is, de az megkukacosodott és megbüdösödött. Ezért megharagudott rájuk Mózes. Így mindenki annyit szedett reggelenként, amennyit meg tudott enni. De ha már forrón süttött a nap, megolvadt.” (2Móz 16,13b–21)

„Én vagyok az élet kenyere: aki énhozzám jön, nem éhez meg, és aki énbennem hisz, nem szomjazik meg soha.” (Jn 6,35)

Nagytisztelétű Profeszor és Tanár urak, tisztelt Diákok, kedves keresztény Testvéreim!

Megtisztelő érzés a Protestáns Teológiai Intézetben végezni szolgálatot.¹ Tíz év távlatából nézek vissza, és tudatosan bennem, hogy már nem a magát otthon érző ember szavával szólalok most meg, hanem mint jó ismerős, akit inkább az emlé-

¹ Az egyházi beszéd 2011. január 20-án az egyetemes imahét keretében tartott istentiszteleten hangzott el.

kek, mintsem a jelen ismerete köt ide. Üzenetem megfogalmazásának módja is jelenlegi élethelyzetemből fakad. Nem vonatkoztathatok el attól, hogy elsősorban falusi gyülekezetek, kis közösségek lelkésze vagyok, az evangéliumot nemcsak ünnepnapokon és vasárnapokon hirdető, hanem a gyülekezeti és a társadalmi valóságban benne élő lelkész. Ma a reménységről szeretnék szólni. És csak ennek fényében tehetem. Hadd kezdjem egy megállapítással:

A reménység a lélek kenyere. Ahogy a testnek szüksége van a kenyérre és a vízre, úgy van szüksége táplálékra a léleknek is. Ahogy a testnek szüksége van az erőre, úgy van szüksége a léleknek is a remény erő adó, felüdítő kisugárzására.

Testi nincstelenségből és lelki reménytelenségből áll a zsidó nép élete Egyiptomban. Hol van már az az idő, amikor még József oltalma alatt éltek! Most sanyargatás, nélkülözés, megvetettség az osztályrészük. A betevőért naphosszat kell verejtékezni, s a nép lassú, de biztos pusztulásra van ítélve. A birodalom ellenségeivé váltak. Elsőszülött fiaik sorsa a halál. A jövő nemzedék pusztulásával a nép sorsa is pusztulás.

Ebből a kilátástalanságból gyűjti össze őket az Úr. A lassan, de biztosan elérkező sorvadásból hívja el őket az Ígélet Földjére! Amikor már nincs holnap, amikor már a jelen is kín, aszott és száraz a szájpaddás, a lélek, mint az égetett tégla: akkor zúdul a népre – mint a bőség – Isten szabadítón üdítő áldása... Van remény! Van holnap! Van élet!... Nehéz feldolgozni. Nehéz elhinni. Szinte alig lehet azonosulni vele... De kapva kap a nép a menekülés reménysége után. Isten küldötte, Mózes szavára elindul, és az Úr meghálálja a bizalmat. Vezeti őket, vigyázza és óvja őket. Így menetel a nép Kánaán földje, az Ígélet Földje felé. A remény megérinti a lelket. De a test igen hamar követeli a maga jussát, és zúgolódni kezd a nép: táplálékot akar... Ahogy a test erőtlenedik, úgy erőtlenedik meg a lélek reménye is. A beidegződött félelem, amely a test sorvadásából fakad, megtöri a lélekben még meg nem kapaszkodott reményt. Csak az égető szükséglet és a félelem marad: Mi lesz velünk? – Visszaköszön a sanyargatott múlt, a hiány érzése és félelme. A remény nélküli test szólal meg, a remény nélküli éhség... Még nem kész a nép – lélekben még semmiképpen sem – a rá váró Kánaánra...

(Alig múlt fél éve annak, hogy a San Francisco melletti Berkeley-ben találkoztam ismerősömmel, nevezzük – modjuk – Jacknek. Egy hajléktalanok és a mélyszegénység témájában megrendezett előadássorozaton vettem részt az egyik presbiteriánus teológia konferenciatermében. Az Egyesült Államokban, ahol a táplálék kérdése általában nem tartozik a legtöbb ember égető gondjaihoz, ilyen alkalmakkor mindig szolgálnak fel valami enni- és innivalót. Épp ez volt az a körülmény, ami még az előadások megkezdése előtt újdonsült ismerősömré irányí-

totta a figyelmem. Furcsának és nem képbe illőnek találtam, hogy egy rendesen öltözött középkorú férfiú, környezetéhez nem illő módon, mohón járja körül az asztalokat, és gyűjti az ételt szájába, zsebébe... Nem kellett sok idő, hogy megértsem a dolgot. Jack ugyanis egyik meghívott előadó-vendége volt a találkozónak. Amint kiderült, életéből több mint tíz évet töltött hajléktalanként Los Angeles utcáin, a kábítószerfüggők, a lecsúszottak, a társadalmilag kirekesztettek világában. Része volt a test nyomorúságában, és a lélek reménytelenségét, a pusztulásba való süllyedés halált hozó érzését is mélyen megtapasztalta. Lecsúszott életével egy súlyos baleset következtében szakított. Autó gázolta el, de csodával határos módon megmenekült a haláltól. Ekkor értette meg, hogy Isten újabb esélyt adott neki. „Az Űr csodát tett velem! Megmentett engem” – mondta... S azóta igyekezett visszatornászni magát az életbe. Családjával újra kapcsolatot épített ki, végül Isten iránti szeretete és hálája a teológiai képzés felé irányította lépteit. Közösségi lelkészként akar segíteni másokon.

Találkozásunk idején már révbe ért élete, de még mindig nem tudta megszokni a mindennapi létbiztonságot. Teste s még teljesen le nem vetkőzött, beidegződött félelmei nem engedték, hogy teljes egészében átadja magát új, megváltozott élete körülményeinek. Pedig Isten megtartó munkáját személyesen tapasztalta meg életében. De néha még a megváltás sem elég: az egyszerű katarzisz-élmény. Ismerősöm története számomra azt sugallja: az Űr való ráhagyatkozást napi szinten kell megtanulni. A reményt, a *mindennapi betevő reményt* az Űrben újra kell tanulni.

Hasonló helyzetben van a zsidó nép is, amikor táplálékért kiált. Ekkor adja az Űr a mannát. Ez az a kenyér, amelyet az Űr adott a népnek eledelül – mondja Mózes. Nem a megszokott módon kaptátok, s nem is az, amit eddig ismertetek, nem az, amiből eddig is részsessedtetek, hanem *ez az a kenyér, amelyet Űr adott!* Fogyasztani is másképpen kell. Mindenkinek jut. Mindenki jóllakhat belőle. De félretenni belőle, felhalmozni nem lehet. A nép gyűjteni kezdi, s meglepődve látják, hogy tényleg mindenkinek jut. Természetes az is, hogy vannak, akik próbálkoznak a következő napra is félretenni – de amit gyűjtenek, megromlik, ehetlenné válik.

Hangsúlyozni szeretném a mozzanat *másságát*, a megszokottól való eltérést, a szakítást az addigi élet minden megnyilvánulásával. Isten megszabadított népe számára átalakul a valóság. Most már az Űr oltalmában vannak. Az Űr törvényei mások: amit az Űr ad, az mindenki számára elég. A nép még nem szokott hozzá a gondolathoz, Isten tehát remélni tanítja a népet. Nagyon fontos mozzanatát látom ebben a manna történetének. Isten a manna egyetlen napra elegendő áldá-

sával próbálja szoktatni a népet a benne való bizalomra. Először arra tanít, hogy Isten oltalmában mindig van táplálék: ma is, holnap is, holnapután is. Rábízhatod magad Istenre!

Másodszor arra tanít, hogy ez mindenki számára elég. A történetből azt halljuk, hogy akár sokat, akár keveset gyűjtöttek, végül mindenkinek annyi jutott, amennyire szüksége volt. Isten új rendre készíti népét: egy olyan közösség megalkotására, ahol mindenki szükséglete szerint részesül a javakból. A manna csak ma jó, csak mára szól. A közösség *csak annyit* kap, amennyire minden tagjának szüksége van. *De mindenképp elég lesz* mindenki számára.

Thomas Robert Malthus a 18–19. század fordulóján kifejtett elmélete szerint a népeiségnövekedés gyorsabb, mint a létfenntartási cikkek termelésének az üteme. Vagyis a Föld egy adott ponton nem lesz képes eltartani az egyre növekvő népességet. Ő a maga rendjén 7 milliárdra becsülte azt a számot, amelynek elérésekor a katasztrófa bekövetkezik. Az idén elérjük! Jó hír, hogy egyes kutatók állítása szerint a Föld akár 10 milliárd embert is képes eltartani – néhány megfelelő intézkedéssel. Rossz hír, hogy nem feltétlenül az erőforrások szűkössége a legnagyobb probléma – bár egyértelműen fenyegető valóság –, hanem azok használata, eloszlása, az azokkal való (vissza)élés módja. Az ember mohóságának mértéke pedig határtalan, s a mások sorsáért való felelősségvállalás, a felelősségteljes gondolkodás és az önmagunk kényelméről való lemondás nem feltétlenül sorolható erősségeink közé.

A zsidó nép pusztai vándorlása kapcsán úgy is fogalmazhatnánk: a megmaradáshoz az atomizálódó, a közösségi felelősségvállalástól leszakadó, embertársától eltávolodó ember, a csupán önértékéért harcoló egyén helyett a magát közösségben meglátó emberre van szükség. Ennek a közösségnek az a jellemzője, hogy vigyáz, odafigyel minden tagjára.

A fentieket összefoglalva elmondhatjuk, hogy a manna a zsidók néppé fejlődéséhez szükséges eszköz Isten kezében. Azt is mondhatjuk, hogy a zsidó nép önazonosságtudat-formálódásának elengedhetetlen eszköze. Mert mi a zsidó nép önazonossága? Az, hogy ők *Isten népe!* Isten népének alapvető jellemvonása pedig nem más, mint az Ūrba vetett bizalom és a minden tagjára – mint Isten gyermekére és egymásnak testvérére – egyenként odafigyelő, megtartó közösség.

Nagyon érdekes az is, hogy a manna mint Istentől kapott táplálék csak a pusztai vándorlás éveit „tart”. Ahogy a nép lábát az Ígéret Földjére teszi, Isten tovább nem „szolgáltatja” számukra az eledelt. Az Isten népévé összeforrott közösségnek most már – megerősödött identitása birtokában – boldogulnia kell.

A manna kérdése az Újszövetségben is előfordul, mégpedig János evangéliumának 6. fejezetében. A Jézust arra kéri, hogy igazolja magát: „És te milyen jelt mutatsz, hogy miután láttuk, higgyünk neked? Mit cselekszel? Atyáink a mannat ették a pusztában, ahogyan meg van írva: Mennyei kenyeret adott nekik enni” (Jn 6,30b–31). A Jézus korabeli zsidó nép válságban van. Politikai elnyomás és belső megosztottság az osztályrészük. Táplálékra van szükségük: megerősítő, hitet és reményt adó, felüdítő táplálékra. De Jézus elutasítja őket.

Először is azért, mert a manna a pusztai vándorlás tápláléka, és nem az Ígéret Földjének tápláléka. A nép azonban az Ígéret Földjén van, ahol a pusztai vándorlás hitében megerősödött nép gyümölcsén, tudásán felnőve kellene magáról gondoskodnia. Másodszor azért, mert a manna a külvilágtól elzárt, magában megerősödő, önmagára találó közösség tápláléka. A nép jelenlegi gondja éppen az, hogy önazonosságát az idegen, külső hatások által látja veszélyeztetve. De a megoldás nem egy újabb pusztai vándorlás. Nem elszigeteltségben, bezárkózásban, hanem más népekkel való kapcsolatban kellene megmaradnia. Harmadszor, bár a manna Istentől kapott táplálék, mégis van benne kényszerűség: nem igazán van a népnek választási lehetősége; erős a külső kényszer. Ezzel szemben a Jézus korabeli népnek a belülről jövő „kényszerűség” kellene hogy adja a megtartó táplálékot. Isten törvényeit és útját belső készletéből, kényszer nélkül válaló közösségre lenne szükség.

A szükségletek szempontjából az igény a régi. Csakhogy megváltozott az élethelyzet. És ebben a megváltozott élethelyzetben, bár ugyanúgy szükség van a mindennapi betevő remény megtalálására, az Istenben való feltétlen bizalom ébredésére, a közösség tagjait támogató, megtartó, gondoskodó erejére, a megoldás elérésének más útja van. Jézus a manna helyett egyebet kínál: „Én vagyok az élet kenyere: aki énhozzám jön, nem éhez meg, és aki énbennem hisz, nem szomjazik meg soha.” (Jn 6,35b) A tanítása igazságán, életének példáján kialakuló és az általa továbbított reménység által megerősödő, belső elhatározásból vállalt közösség lehetőségét kínálja. Nem máról holnapra megtartó táplálékot, hanem életadó reménységet kínál. Csodaszerűen hat a Jézus halála után létrejövő keresztények számának – üldöztetések ellenében is – alig két évszázad alatti hatványozott növekedése. Csodaszerűen hat egészen addig: amíg megértjük, hogy hitük nemcsak a megtartásra volt elég, hanem továbbadásra is; amíg megértjük, hogy az életvitellé vált reménység kifelé is megmutatkozik: hitelesnek látszik, hitelessé válik. A gyülekezetben reménységgel megtört kenyér hiteles gyakorlata és példája vonzerő a reménytelenséggel küzdő világban.

Kedves fiatal, jövődöbeli Kollégák, tisztelt Professzor urak! Felekezeteink, egyházközösségeink az évszázadok tapasztalatán megedződött közösség tanulságain nőttek fel. Gyülekezeteink jó része *pusztát megjárta* és *pusztában megmaradt* közösség. Templomaink, épületeink és közösségeink így épültek fel, kipróbált és megpróbált alapokra. Engem még ilyen közösségek szolgálatára készítettek fel, és ennek szolgálatában képzeltem el életemet. Az elmúlt időszak azonban, amely a felkínált reménységgel kezdődött, és amely felajzott hangulatban lóditott neki az új lehetőségeknek, időközben ezen értékekre épülő közösségeinket sok helyen darabokra törte, esetleg alapjaiban rázta meg.

Lényegesen más kép vár a mai gyülekezetbe érkező szolgálattévőre, mint akár tíz esztendővel ezelőtt. Már az idillikusan hívogató falusi közösség képe is egyre inkább foszladozik. Egyfelől azáltal, hogy a társadalom felépítésében, működésében jelentős változások mentek végbe. Megnőtt az emberek közötti érintkezés tere; még zárt közösségeink is „nyiladozni” kezdtek. A csak egy közösségre szorítókozó emberi kapcsolatok (pl. falu) kitágultak, nagyobb távolságokra nyúlnak, ezáltal gyengítve a befelé húzó szálak erősségét és kapcsolatok mélységét. A globalizált világ hatásai megállíthatatlanul töltik be a köztereket, de családi hajlékaink „belső” szobáját is: meghatározzák és átformálják életünket. Akár szomorúan is állapíthatjuk meg, hogy a földrajzi távolság lecsökkent, a lelki távolság nőtt az emberek között.

Másfelől az előbbi feltételek elindítottak egy folyamatot, amelynek révén a ma emberében erős a késztetés arra, hogy halmozzon. Az egyik nagy probléma, amely erre a felhalmozásra készíteti az embert, éppen a reménység elvesztése a közösségi cselekedet értelmében. Mindenki a maga számára akarja biztosítani a jövőt, mert nem bízik abban, hogy a közösségi befektetés eredményhez vezetne. Nincs reménye az embernek a közös, egymásért való munkában. Talán Isten szerető gondviselésében sem?! Nem véletlen, hogy felhalmoz, mint ahogy az sem véletlen, hogy a felhalmozott javak – Károli szóhasználatában – „megbűszhődnek”, azaz romlást hoznak a közösségre. A reménység megtörik a testi szükség akaratán.

Kedves fiatal Kollégák! Szerekezetileg, lelkileg és lehetőségekben megváltozott közösségek hangulatával kell szembesülnünk. De ez nem ok arra, hogy a reménytelenség hangját szólaltassam meg. Mert a reménység vágya épp úgy ott van közösségeink életében – akár tudatosan, akár megfogalmazatlanul –, mint a pusztá vándorló népében vagy mint a Jézustól jelet kérőkben. Egyetlen kérdés, hogy a meglévő hiányt hogyan igyekszünk pótolni?! Figyelembe kell vennünk, hogy külső környezetünket aligha tudjuk kizárni, így az éhséget csillapító eledel ma nem a manna, hanem a belső meggyőződésből fakadó hit és életvitel. De an-

nak is tudatosulnia kell bennünk, hogy ha kizárni a világot nem is tudjuk, arra befolyással lehetünk az egyetemes élet lüktetésébe bekerülő őskeresztény gyülekezetek nehézségben segítséget, reménységet, alternatívát adó, befogadó, hiteles életmódját gyakorolva.

Feladatunk nemcsak történelmi és vallási azonosságunk megtartása, hanem a jézusi tanításon alapuló közösségként nekünk a jelen életre is érvényes reménységet és hitet kell ébresztetni, megerősíteni és továbbadni. Feladatunk a kenyeret reménységgel megtörő, az életet reménységgel megosztó és megélő közösségre való igényt ébresztetni és erősíteni. Feladatunk ilyen közösség tagjaivá válni.

Nagy kihívás? Az! De Isten áldása és minden napra jutó reménysége velünk van és lesz ebben a munkában. Ámen.